

Kahramanmaraş Bölgesi Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri: I. Yetiştirme Uygulamaları *

Ali KAYGISIZ*¹ Ramazan TÜMER¹ Hikmet ORHAN² Yusuf VANLI³

¹Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, Kahramanmaraş

²Süleyman Demirel Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, Isparta

³Namık Kemal Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü, Tekirdağ

*Yazışma yazarı: alikaygisiz@ksu.edu.tr

Özet: Bu çalışmada Kahramanmaraş yöresindeki süt sığırcılığı işletmelerinin yetiştiricilik açısından değerlendirilmesi amacıyla il merkezi ve 9 ilçesinde toplam 830 işletmeden anket çalışması ile elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir. İşletmelerin %52'si 1-5 baş hayvana sahipken, %26'sı 6-10 baş ve %22'si 11 ve daha fazla hayvana sahiptir. Süt sağımı, işletmelerin %90'unda ev hanımı, %10'ununda işçi tarafından yapılmaktadır. İşletmelerin %76'sında sağımın makine ile olduğu gözlenmiştir. Buzağılarda süttten kesimin işletmelerin %39'unda 2 ay veya daha az, %56'sında 3-4 ay ve %5'inde 4.5 ay veya daha uzun sürede gerçekleştiği görülmüştür. İşletmelerin %36'sında güç doğum, %87 sinde ayak ve tırnak problemleri ve %43'ünde döl tutma probleminin olduğu belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş, süt sığırcılığı, çiftlik yapısı, hastalık.

The Structural Features of Dairy Cattle Farms in Kahramanmaraş Province

Abstract: A survey study was conducted at 830 farms in Kahramanmaraş center and its 9 sub-provinces for making a general evaluation of the dairy cattle farms. The percentage of the farms which have 1-5 animals is 52%, while the farms which have 6-10 and 11+ animals are 26% and 22%, respectively. The farm percentages which employ women for milking and laborers are 90% and 10%, respectively. The percentage of farms which use machine for milking is 76%. It was also found that caws weaned at earlier than 2 and plus mounts, 3-4 months and 4.5+ months of age were 39%, 56% and 5%, respectively. The percentage of farms which have dystocia, foot and nails problems and reproductive difficulties were 36%; 87% and 43%, respectively.

Key words: Kahramanmaraş province, dairy cattle, structure of farm, disease.

Giriş

Hayvancılığı gelişmiş olan ülkeler bu alandaki başarılarını örgütlenme modeline borçludurlar. Ülkemizde örgütlenme konusundaki en önemli eksiklik yetiştirici bazında kooperatif ve birliklerin yararlı hizmetler verecek şekilde kurulamamış olması ve hayvancılıkla ilgili kurumlar arasında organik bağın güçlendirilememesidir. Yine aynı şekilde kamu kuruluşları ile yetiştiriciler arasında da bir kopukluk söz konusudur (Yener ve ark., 1996). Türkiye'deki tarım işletmeleri ülke ihtiyaçlarını karşılama yanında bugünkü yapılarıyla geniş bir istihdam işlevini de sürdürmektedirler. Ülke

tarımındaki gelişmeye paralel olarak entansifleşecek işletmeler ülke ihtiyacının tamamını belki de fazlasını üretecek duruma gelirken bu alanın istihdam sağlayıcı niteliği de ortadan kalkacaktır. Böyle bir değişime neden olmak ve bu değişimin gereklerini yerine getirmek için şimdiden bir takım çalışmalar yapmak gerekir (Akman ve Özder, 1992).

Hayvancılığı geliştirme projelerinin uygulama aşaması öncesinde, projeye konu olan bölge işletmelerinin yapısal özellikleri, barınak içi çevre şartları, bakım-besleme ve yetiştiricilik konularındaki teknik bilgi

*Bu çalışma KSÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir.

düzeylelerine ilişkin bulguların araştırılması gerekmektedir (Şahin, 1994).

Bu çalışmanın amacı, Kahramanmaraş sığırcılığının geliştirilmesi amacıyla hazırlanacak program ve politikaların doğru bir şekilde saptanabilmesi ve uygulanabilirliğini belirlemek amacıyla işletmelerin mevcut durumlarını ortaya koyarak önerilerde bulunmaktır.

Materyal ve Yöntem

Araştırma materyalini, Kahramanmaraş merkez ve 9 ilçesindeki 4060 Holstein süt sığırcılığı işletmesinden 830'una uygulanan anket yoluyla elde edilen veriler oluşturmuştur. Toplam işletme sayısı Kahramanmaraş Tarım İl Müdürlüğü ve TÜİK kayıtlarından (Anonim, 2007a,b) faydalanılarak belirlenmiştir. Örnek büyüklüğü il genelindeki dağılımı yansıtabilecek şekilde tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir (Arıkan, 2000).

Anket soru ayrıntıları bulgular kısmında sunulan anket verileri SPSS 15.0 istatistik paket programında değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları olarak, kategorilerin frekansları ve yüzdeleri üzerinde durulmuştur. Çapraz sınıflandırılmış özelliklerin karşılaştırılması khi-kare analizi ile yapılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Yetiştirme uygulamaları

İşletmelerde buzağılara içirilen süt miktarı

Araştırma kapsamında ele alınan işletmelerde, süttten kesim zamanına kadar buzağuların beslenmesi için gereken süt miktarını sadece bir meme başından sağlayanlar olduğu gibi, ineğin tüm sütünü buzağıya ayıranlar da vardır. İşletmelerde içirilen süt miktarının meme başı sayısına göre dağılımları şöyledir: bir meme başı için %15, iki meme başı için %75, üç meme başı için %7 ve dört meme başı için %3 oranındadır.

Buzağı süttten kesim yaşı

İl genelinde işletmelerin %39'u 2 ay ve daha önce, %56'sı 3-4 ay, %5'i 4 ay ve üzeri sürede buzağuları süttten kestikleri tespit edilmiştir. Süttten kesim yaşı ile ilgili bulgular, Tutkun (1999) ve Uçak (1992)

tarafından bildirilen değerlere benzer, Tümer ve Ağmaz (1989) tarafından bildirilen değerlerden ise kısa bulunmuştur.

Büyütme yemi kullanımı

İl genelindeki işletmelerde büyütme yemi kullanım oranı %10'dur.

Kuru dönem bakımı

İşletmelerde kuru dönem bakımına ilişkin bulgular Çizelge 1'de verilmiştir. İl genelindeki işletmelerde kuru dönem bakımı yapanların oranı %45 olmuştur. Kuru dönemde bakım yapma alışkanlığına DSYB üyelik etkisi önemli ($P<0.05$) bulunmuştur. DSYB üye işletmelerin %53'ü kuru dönem bakımı yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 1. İşletmelerde kuru dönem bakımı

	Evet	Hayır	Toplam
DSYB	*		
Üye	80(%53)	71(%47)	151
Değil	295(%43)	384(%57)	679
Toplam	375(%45)	455(%55)	830

* $P<0.05$

İşletmelerde tohumlama şekli

İşletmelerde inekleri tohumlama şekline ilişkin bulgular Çizelge 2'de verilmiştir. Anket yapılan işletmelerde il genelindeki tabii ve suni aşım oranları %62 ve %38 olmuştur.

Suni tohumlama için tespit edilen değer, Samsun bölgesi için Uçak (1992) tarafından bildirilen %77.38, Burdur ili için bildirilen (Özen ve Oluğ, 1996) %77.05 değerinden, Soyak (2006) tarafından Tekirdağ yöresi için bildirilen %68, Şahin (1994) tarafından Ayaş ve köyleri için bildirilen %46.6 değerinden düşük bulunmuştur. Diğer taraftan bu çalışmada suni tohumlama için tespit edilen değer, Tokat bölgesi için bildirilen (İldız, 1999) %31.11, Diyarbakır yöresi için bildirilen (Tutkun, 1999) %2.9 değerinden yüksektir. Tabii aşım yönteminin hala dikkate değer bir düzeyde olmasının temelinde işletme sahiplerinin suni tohumlama uygulamasından hala beklenen yararı sağlayamaması yatmaktadır. Suni tohumlama organizasyonunda ortaya çıkan aksaklıklar, işletme sahiplerinin ineklerde kızgınlığın başlangıcını tespit etmede deneyimsizlikleri

ve tohumlama işleminin kızgınlığın ilk görüldüğü zamandan kaç saat sonra uygulaması gerektiği gibi konularda yeterince bilgi sahibi olamamaları gibi çeşitli faktörlerin etkili olduğu anlaşılmıştır. Tohumlama şekline işletme büyüklüğünün etkisi çok önemli ($P<0.01$) bulunmuştur.

Çizelge 2. İşletmelerde tohumlama şekli

	Aşım	S. Tohum.	Toplam
BBHS	**		
1-5	300(%70)	130(%30)	430
6-10	126(%58)	91(%42)	217
11>=	88(%48)	95(%52)	183
	514(%62)	316(%38)	830

** $P<0.01$

Ineklerde kızgınlığı anlama yöntemleri

Yetiştiricilere ineklerin kızgınlığa geldiklerini nasıl anladıkları sorulmuştur. İl genelinde işletmelerin %33'ü ineklerin böğürmesinden, %5'i bakışından, %4'ü yem alışından, %33'ü ineklerin başka ineklere atlamasından, %25'i çara akıntısından kızgınlığı anladıklarını bildirmişlerdir.

Ineklerin doğumdan sonra tohumlanması

Doğumdan sonra ineklerin tohumlanması ile ilgili soru için işletmecilerin %31'i ne zaman kızgınlığa gelirse, %23'ü ikinci kızgınlıkta ve %46'sı ise 2 ay sonra tohumlattıklarını ifade etmişlerdir.

Besicilik yapma durumu

İşletmelerdeki besicilik faaliyetleri ile ilgili araştırma bulguları Çizelge 3'de verilmiştir. Araştırma bulgularına göre yöredeki işletmelerin %33'ü besi yaparken, %67'sinin besi yapmadığı tespit edilmiştir. Besicilik yapma faaliyetine işletme büyüklüğünün etkisi çok önemli bulunmuştur. İşletme büyüklüğü arttıkça besicilik yapma eğilimi de artmaktadır. Bu çalışmada besi yapan işletme oranı Uçak (1992) tarafından Samsun yöresi için bildirilen değerden daha yüksek bulunmuştur. Bunda özellikle yeterli fiyat ve pazar bulamayan işletmecilerin besiciliğe yönelmesi etkili olmuştur.

Damızlık dışı genç hayvanların değerlendirilmesi

İşletmelerde damızlık fazlası genç sığırların kaç aylıkken satıldığı ile ilgili

araştırma bulgularına göre damızlık dışı genç sığırların %3'ü 1-3, %18'i 4-6, %25'i 7-9, %27'si 10-12 aylıkken, %30'u ise 13 aylık ve daha yukarı yaşlarda satılmaktadır.

Süt üretimi ve laktasyon süresi

İşletmelerde ineklerin %59'unun doğuma iki ay kalana kadar, 25'inin süttten kesilene kadar sağıldığı tespit edilmiştir. İşletmecilerin %16'sı ise ineklerin zaten doğumdan iki ay önce kendiliğinden kuruya çıktığını ifade etmişlerdir. Bu durumda işletmecilerin %75'inin hayvanlarını kuruya çıkardığı anlaşılmaktadır. Soyak (2006) Tekirdağ bölgesinde ineklerin %90'ının doğumdan önce kuruya çıkarıldığını ifade etmiştir. İşletmelerde laktasyon süresine ait genel ortalama 300 ± 45 gün olarak tespit edilmiştir.

Kayıt tutma alışkanlığı

İşletmelerde kayıt tutma alışkanlığı ile ilgili araştırma bulguları Çizelge 4'de verilmiştir. Genel olarak işletmelerin %37'sinde bazı kayıtlar tutulmaktadır. İşletmeler kayıt tutma alışkanlıkları bakımından incelendiğinde; üye işletmelerde kayıt tutma bilincinin geliştiği (%92.1) görülmektedir. Üye olmayan işletmelerde ise kayıt tutma oranı sadece %25 olmuştur. DSYB ne üyelik ile kayıt tutma arasında önemli derecede bağımlılık olduğu belirlenmiştir ($P<0.01$). Üye işletmelerde pedigr, aşım ve sağlık kayıtları tutulmakta ancak süt verimleri ile ilgili sağlıklı kayıtlar alınmamakla beraber hayvanlar arasında verimlere göre sıralama yapılabilmektedir. Bu çalışmada ele alınan işletmelerde genel olarak kayıt tutma oranı olan %37, Uçak (1992) tarafından bildirilen %75 değerinden düşük, İldız (1999) tarafından bildirilen %24.44 değerinden ise yüksek bulunmuştur.

Çizelge 3. İşletmelerde besicilik yapma durumu

	Evet	Hayır	Toplam
BBHS	**		
1-5	104(%24)	326(%76)	430
6-10	59(%27)	158(%73)	217
11>=	113(%62)	70(%38)	183
Toplam	276(%33)	554(%67)	830

** $P<0.01$

Çizelge 4. İşletmelerde kayıt tutma alışkanlığı

	Evet	Hayır	Toplam
DSYB	**		
Üye	139 (%92)	12 (%8)	151
Üye değil	171 (%25)	508 (%75)	679
Toplam	310 (%37)	520 (%63)	830

**P<0.01

Hayvan sağlığı ile ilgili uygulamalar

Meme temizliği yapma alışkanlığı

İşletmelerde meme temizliği yapma alışkanlığı ile ilgili araştırma bulguları Çizelge 5’de verilmiştir. İşletmelerin ortalama %78’inde sağım öncesinde meme temizliği yapılmaktadır. Meme temizliği kovaya batırılan ıslak sünger ile yapılmaktadır. Bu değer, Tokat yöresi için bildirilen (İldız, 1999) %66.67 değerinden yüksek, Tekirdağ bölgesi için bildirilen (Soyak, 2006) %96 değerinden düşük bulunmuştur.

Meme temizliği yapma alışkanlığına ilçe ve DSYB üyeliğinin etkisi çok önemli (P<0.01) bulunmuştur. DSYB’ne üye işletmelerin %90’ı üye olmayan işletmelerin ise %72’si meme temizliği yapmaktadır.

Mastitis Kontrolü Yapma Alışkanlığı

İşletmelerde mastitis kontrolü yapma alışkanlığı ile ilgili araştırma bulguları Çizelge 6’da verilmiştir. Çizelgeye göre işletmelerin %30’unda mastitis kontrolü yapılmaktadır. Bu değer, Tokat yöresi için bildirilen (İldız, 1999) %17.78 değerinden yüksek, Tekirdağ yöresi için bildirilen (Soyak, 2006) %79 değerinden düşük bulunmuştur.

Meme temizliği yapma alışkanlığına hem ilçe hem de DSYB üyeliğinin etkisi çok önemli (P<0.01) bulunmuştur. DSYB üye işletmelerin %71’i, üye olmayan işletmelerin ise %29’u meme temizliği yapmaktadır.

Çizelge 5. İşletmelerde meme temizliği yapma alışkanlığı

	Evet	Hayır	Toplam
DSYB	**		
Üye	136(%90)	15(%10)	151
Değil	486(%72)	193(%28)	679
Toplam	622(%78)	208(%22)	830

** P<0.01

Çizelge 6. İşletmelerde mastitis kontrolü yapma alışkanlığı

	Evet	Hayır	Toplam
DSYB	**		
Üye	108(%71)	43(%29)	151
Değil	194(%29)	485(%71)	670
Toplam	302(%30)	578(%70)	830

** P<0.01

Mastitis kontrolü

Araştırma bulgularına göre, yetiştiricilerin %44’ü mastitis kontrolünü kendisi yapmakta, %56’sı ise veteriner hekime yaptırmaktadır.

Güç doğum, ayak ve tırnak problemi

İl genelinde işletmelerin %36’sında güç doğum görülmektedir. İşletme büyüklüğü arttıkça güç doğum oranı azalmaktadır (Çizelge 7). 1-5, 6-10 ve +11 hayvan barındıran işletmelerde güç doğum oranları sırasıyla %69, %65 ve %52 olarak gerçekleşmiştir. Bu çalışmada güç doğum oranı için bildirilen değer Uçak (1992) tarafından bildirilen %19 ve Tutkun (1999) tarafından bildirilen %29.2 değerinden yüksek, İldız (1999) tarafından bildirilen %57.78 ve Köse (2006) tarafından bildirilen %60 değerinden ise düşük bulunmuştur.

Çizelge 7. İşletmelerde güç doğum oranı

	Evet	Hayır	Toplam
BBHS	**		
1-5	135(%31)	295(%69)	430
6-10	77(%35)	140(%65)	217
11>=	88(%48)	95(%52)	183
Toplam	300 (%36)	530 (%64)	830

** P<0.01

Ayak ve tırnak problemleri il genelindeki işletmelerin %87’sinde görülmektedir. Ayak ve tırnak hastalıkları, hayvanların verimleri üzerinde önemli etkilere sahiptir (Uçak, 1992). Özenli bir ayak ve tırnak bakımı verimi olumlu yönde etkileyecektir. İşletme kapasitesi arttıkça ayak ve tırnak problemi görülme oranı azalmaktadır. Ayak ve tırnak problemi görülme sıklığına işletme büyüklüğünün etkisi önemli bulunmuştur (Çizelge 7). 1-5, 6-10 ve +11 hayvan barındıran işletmelerde ayak ve tırnak problemi görülme sıklığı sırasıyla %88, %90 ve %80 olarak gerçekleşmiştir. Bu çalışmada ayak ve

tırnak problemi görülme oranı için bildirilen değer, İldız (1999) tarafından bildirilen %35.56, Şahin (1994) tarafından bildirilen %27.18, Tutkun (1999) tarafından bildirilen %25.7, Uçak (1992) tarafından bildirilen %23.81, Köse (2006) tarafından bildirilen %12 değerlerinden yüksek bulunmuştur.

Çizelge 8. İşletmelerde ayak ve tırnak problemi

	Evet	Hayır	Toplam
BBHS	**		
1-5	378(%88)	52(%12)	430
6-10	197(%90)	22(%10)	219
11>=	146(%80)	37(%20)	183
Toplam	721(%87)	109(%13)	830

** P<0.01

İşletmelerde döl tutma problemi

İşletmelerde döl tutma problemi ile ilgili araştırma bulguları Çizelge 9'da verilmiştir. Genel olarak yetiştiricilerin %43'ü ineklerinde zaman zaman döl tutma problemi gördüğünü bildirmişlerdir. Döl tutma problemine ilçe, DSYB üyeliği ve işletme büyüklüğünün etkisi önemli bulunmuştur(P<0.05).

Çizelge 9. İşletmelerde döl tutma problemi

	Evet	Hayır	Toplam
BBHS	**		
1-5	135(%31)	295(%69)	430
6-10	129(%59)	88(%41)	217
11>=	91 (%50)	92 (%50)	183
DSYB	*		
Üye	78 (%52)	73(%48)	151
Üye Değil	277 (%41)	402 (%59)	679
Toplam	355(%43)	475(%57)	830

** P<0.01, *P<0.05

Bu çalışmada döl tutmama sorunu için bildirilen değer Uçak (1992) tarafından bildirilen %5.95 değerinden yüksek, Şahin (1994) tarafından bildirilen %46.6 ve İldız (1999) tarafından bildirilen %48.89 değerlerine benzer bulunmuştur. Diğer taraftan Tutkun (1999) Diyarbakır yöresindeki işletmelerde döl tutma oranının %64.9 gibi büyük bir orana sahip olduğunu bildirmiştir. İşletme kapasitesi arttıkça döl tutmama problemi azalmaktadır. Bakım ve beslemenin yetersiz olması, hayvanların gizli kızgınlık göstermeleri ve yetiştiricilerin iyi takip edememeleri, ahır şartlarının kapalı, havasız, ışıksız ve yetersiz olması sebebiyle kızgınlığın

zamanında tespit edilememesi, bilgi ve eğitimin noksan olması gibi faktörler döl tutma problemine neden olmaktadır.

Çizelge 10. İşletmelerin veteriner hizmeti aldıkları yerler

	Özel	Devletten	Toplam
BBHS	**		
1-5	285 (%66)	145 (%34)	430
6-10	137 (%63)	80 (%37)	217
11>=	164 (%90)	19 (%10)	183
DSYB	**		
Üye	111(%74)	40(%26)	151
Değil	475(%70)	204 (%30)	679
Toplam	586(%71)	244(%29)	830

** P<0.01

Veterinerlik hizmetlerini alma

Çizelge 10'a göre il genelindeki işletmelerin %29'u devletten, %71'i özel veteriner hekimden veterinerlik hizmeti almaktadır. Veteriner hizmeti alınma yerine ilçe, işletme büyüklüğü ve DSYB üyeliğinin etkisi önemli (P<0.05) bulunmuştur.

Sağım uygulamaları

İşletmelerde sağım şekli

İşletmelerde sağım şekline ilişkin bulgular Çizelge 11'de verilmiştir. Genel olarak yapılan değerlendirmelere göre sağımın %24'ü makine ile %76'sı ise elle yapılmaktadır. Sağım şekline ilçe, işletme büyüklüğü ve DSYB üyeliğinin etkisi çok önemli (P<0.01) bulunmuştur. Makineli sağım oranı (%24), Diyarbakır yöresi için bildirilen (Tutkun, 1999) %5, Manavgat ilçesi için bildirilen (Demirtaş, 2006) %13, Samsun yöresi için bildirilen (Uçak, 1992) %16.66 değerinden daha yüksek, Tokat yöresi için bildirilen (İldız, 1999) %17.78, Ege Bölgesi için bildirilen (Tümer ve Ağmaz, 1998) %30.8, bolu ili için bildirilen (Şahin, 2000) %32.7, Konya yöresi için bildirilen (Sarı, 1998) %46, Ayaş ve ilçeleri için bildirilen (Şahin, 1994) %55.39, Uşak yöresi (Köse, 2006) için bildirilen %76, Tekirdağ yöresi için bildirilen %76 (Akman ve Özder, 1992) %93 (Soyak 2006) değerinden ise düşük bulunmuştur.

İşletme büyüklüğü arttıkça makineli sağım oranı artmaktadır. Nitekim, 1-5, 6-10 ve +11 BBHB sahip işletmelerde makineli sağım oranları sırasıyla %7, %31 ve %55 olarak tespit edilmiştir. Benzer durum başka

araştırmacılar (Şahin, 1994, Ildız, 1999) tarafından da ifade edilmiştir. Diğer yandan DSYB üye olan ve olmayan işletmelerde makineli sağım oranları sırasıyla %85 ve %10 olarak gerçekleşmiştir.

Çizelge 11. İşletmelerde sağım şekli

Sağım şekli	Elle	Makineli	Toplam
BBHB	**		
1-5	398 (%93)	32 (%7)	430
6-10	149 (%69)	68 (%31)	217
11>=	83(%45)	100 (%55)	183
Toplam			
DSYB	**		
Üye	22(%15)	129(%85)	151
Üye Değil	608(%90)	71(%10)	679
Toplam	630(%76)	200(%24)	830

** P<0.01

Sağımıcılara ilişkin bilgiler

İşletmelerde sağımıcılara ilişkin bulgular Çizelge 12’de verilmiştir. Sağımın %10’u işçi, %90’ı ise ev halkı tarafından yapılmaktadır. İşletme büyüdükçe hane halkı sağımıcılarından erkeklerin daha fazla görev aldıkları görülürken işçi kullanımında önemli bir değişikliğin olmadığı görülmektedir (Çizelge 12).

Çizelge 12. Sağımıcıya ilişkin bilgiler

	Ev halkından; N(%)		İşçi; N(%)		
	Erkek	Bayan	Erkek	Bayan	Toplam
BBHS	**				
1-5	6 (1)	389(90)	19(5)	16(%4)	430
6-10	8(4)	181(83)	14(6,5)	14(%6,5)	217
11>=	11(6)	151(83)	11(6)	10(%5)	183
Toplam	25(3)	721(87)	44 (5)	40 (%5)	830
DSYB	**				
Üye	5 (3)	121 (80)	15 (10)	10 (%7)	151
Ü. değil	20 (3)	600 (88)	29 (4)	30 (%5)	679
Toplam	25 (3)	721 (87)	44 (5)	40 (%5)	830

** P<0.01

DSBY’e üye olanlarda ise hane halkı erkek ve bayan sağımıcıların oranı aynı (%3) kalırken işçi çalıştırılan işletmelerde daha fazla erkek işçi (%10) çalıştırıldığı gözlenmiştir. Tokat bölgesinde yapılan araştırmada (Ildız, 1999) sağımıcıların tamamının aileden olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyetlere göre yapılan değerlendirmelerde ise sağımın %8’i erkekler, %92 si bayanlar tarafından yapıldığı tesbit edilmiştir. Bu araştırma bulgularına paralel olarak, Şahin (1994)

Ayaş ve ilçelerinde sağımın %46.6’sının kadın işgücü, %51.46’sinin ise kadın-erkek beraberliğinde gerçekleştirildiğini, Tekirdağ yöresinde %72’sinin (Soyak, 2006), Tokat bölgesinde sağımın %86.67’sinin (Ildız, 1999), Diyarbakır yöresinde ise %100’ünün (Tutkun, 1999) kadınlar tarafından gerçekleştirildiğini bildirmiştir. Sağımıcıların genelde kadın olmasının sebebi, sağım işinin kadının bir görevi olarak düşünülmesi ve işletmelerdeki kadın işgücünün fazla olmasıdır.

Sağım esnasında buzağının bulunduğu yer

Sağım esnasında buzağının bulundurulduğu yere ait bilgiler Çizelge 13’de verilmiştir. Ankete katılan işletmecilerin %76 sı sağım esnasında buzağın anasının yanında tutulduğunu ifade etmişlerdir. Ancak, DSYB üye olan ve olmayan işletmelerin bu konuda oldukça farklı yaklaşım sergiledikleri görülmektedir. DSYB üye olan işletmelerde buzağın genellikle (%60) sağım esnasında kendi bölgesinde tutulurken, üye olmayan işletmelerde anasının yanında (%84) tutulmaktadır.

Çizelge 13. Sağım esnasında buzağının bulunduğu yer

	Anasının yanında; N(%)	Bölmesinde; N(%)	Toplam
BBHS	**		
1-5	376 (87)	54 (13)	430
6-10	128 (59)	89 (41)	217
11>=	129 (70)	54 (30)	183
DSYB	**		
Üye	60 (40)	91 (60)	151
Üye değil	573 (84)	106 (16)	679
Toplam	633(76)	197(24)	830

** P<0.01

Sağım esnasında yem verme

Sağım esnasında yem verme alışkanlığına ilişkin bilgiler Çizelge 14’de verilmiştir. Ankete katılan işletmecilerin %58’ i sağım esnasında buzağılara yem vermektedirler. Sağım esnasında yem verme alışkanlığı bakımından işletme büyüklükleri arasındaki farklılık önemli bulunmuştur(P<0.01).

Sağım esnasında yem verme alışkanlığının Tokat bölgesinde %44.44 (Ildız, 1999), Tekirdağ yöresinde %69 (Soyak, 2006) olduğu bildirilmiştir.

Çizelge 14. Sağım esnasında yem verme alışkanlığı

	Evete; N(%)	Hayır; N(%)	Toplam
BBHS	**		
1-5	253 (59)	177 (41)	430
6-10	100 (46)	117 (54)	217
11>=	112 (61)	71 (39)	183
DSYB	*		
Üye	101(67)	50(33)	151
Üye değil	384(57)	295(43)	679
Toplam	485(58)	345 (42)	830

** P<0.01, *P<0.05

Üretilen sütün değerlendirilmesi

İşletmelerdeki üretilen sütün %10'u komşuya, %12'si kooperatife, %51'i süt toplayıcılarına, %13'ü mandıralara verilmekte, %8'i pazarda, %1'i markete satılmakta ve %4'ü işletmecinin kendisi tarafından değerlendirilmektedir. Bu çalışmada süt toplayıcılarına verilen %51'lik oran samsun ilinde bildirilen (Uçak, 1992) %50 değerine oldukça benzer bulunmuştur. Oysa, Şahin (1994) Ayaş ilçesi ve köylerinde sütün %83.5'inin süt toplayıcılarına satıldığını bildirmiştir.

İşletmecilerin sığır yetiştiriciliğine bakış ve beklentileri

Sığır yetiştiriciliğinden memnuniyet

Yöredeki işletmecilerin %67'si sığırcılık faaliyetinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Yetiştiricilerin %36'sı son 5 yıl içerisinde hayvan sayılarının arttığını, %46'sı azaldığını, %18'i ise aynı kaldığını ifade etmişlerdir. Ancak bu çalışmada elde edilen %67 değeri, Ildız (1999)'ın Tokat bölgesi için bildirdiği %88.89 değerinden düşük, Şahin (1994)'ın Ayaş ve köyleri için bildirdiği %54.37, Tutkun (1999)'un Diyarbakır yöresi için bildirdiği %48.5 değerinden ise daha yüksektir. Akman ve Özder (1992) ve Soyak (2006) Tekirdağ ilinde yaptıkları çalışmada, süt sığırcılığından memnun olan işletmeler açısından elde ettikleri %100 ve %79, Tugay ve Bakır (2004)'ün Giresun ili için bildirdiği %96 değeri bu çalışmada elde edilen değerden daha yüksek bulunmuştur.

İşletme sahipleri çeşitli olumsuzluklara rağmen süt sığırcılığının köy şartlarında tek geçim kaynağı olması, tarla ziraatinden zarar edilen dönemde ekonomik güvence

olması, her yıl inek başına elde edilen bir buzağının en kötü şartlarda bile kar olarak işletme bütçesine gelir sağlaması nedeniyle süt sığırcılığı faaliyetine devam etmek istemektedirler.

Yörede sığır sayısının azaldığını ifade eden yetiştiricilerin azalma sebebi olarak bakacak kimsenin olmadığını (%11), sığırcılığın kârlı olmadığını (%82), hayvanların çevreye adapte olamadığını (%7) bildirmişlerdir (Çizelge 15).

Çizelge 15. Yılda hayvan sayısı azalma sebepleri; N(%)

	Bakacak kimse yok	Kar etmiyor	Adepte olmadı	Toplam
DSYB	**			
Üye	20(25)	48(59)	13(16)	81(21)
değil	21(7)	263(88)	15(5)	299(79)
Toplam	41 (11)	311 (82)	28 (7)	380

**P<0.01

İşletmelerin sorunları ve yetkililerden beklentileri

İşletmecilerin yetkililerden beklentileri, veterinerlik hizmeti (%39), kredi (%33), damızlık hayvan temini (%18) ve yetiştiricilikle ilgili bilgi verilmesi (%10) olarak sıralanmıştır.

İşletmelerde kooperatif üyeliği

Anket yapılan işletmeler içerisinde kooperatife üye olanların oranı %41 olarak tespit edilmiştir. Kooperatife üyelik durumlarının ilçelere göre değişimi önemli (P<0.01) bulunmuştur. Bunun sebebi belirli bölgelerde hayvancılığın daha yaygın olmasındandır. Henüz kooperatife üye olmayan 486 işletme sahibine "kooperatife üye olmak ister misiniz" sorulunca %69'u "evet" cevabı vermiştir.

DSYB üyelik

DSYB üye olan işletmelerin oranı %18 olarak tespit edilmiştir. DSYB üyelik durumlarının ilçelere ve işletme büyüklüğüne göre değişimleri önemsiz bulunmuştur. DSYB üye olmayan işletmecilerin %37'sinin birliğin varlığından haberdar olduğu tespit edilmiştir. Yine birliğe henüz üye olmayan 679 yetiştiricinin %69'unun önümüzdeki

yıllarda birliğe üye olmayı düşündüklerini ifade etmişlerdir. Ancak işletme büyüklüğünün etkisi bu kararda etkili olmamıştır. Tekirdağ ilinde ise DSYB üye işletmelerin oranını %15 olduğu bildirilmiştir (Soyak, 2006).

Bilgilendirme seminerleri

Ankete katılan işletmecilerin sadece %1'i son 1 yıl içinde yetiştirici bilgilendirme seminerine katıldıklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 16). Seminere katılma durumuna DSYB üyelik etkisi ise çok önemli bulunmuştur.

Çizelge 16. İşletmecilerin seminere katılma durumları

	Evete; N(%)	Hayır; N(%)	Toplam
DSYB	**		
Üye	7(5)	144(95)	151
Üye Değil	0(0)	679(100)	679
Toplam	7(1)	823(99)	830

**P<0.01

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada Kahramanmaraş bölgesi sığırcılık işletmelerinin yapısal özellikleri ortaya konmuştur.

İşletme büyüklüğü ve DSYB üyeliğinin temel birçok yetiştiricilik uygulamalarına olan etkisi önemli bulunmuştur (P<0.05). İşletmelerin büyük çoğunluğunun hayvan sayısı az ve işletmecinin kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik küçük aile işletmesi şeklindedir. BBHB≤5 olan işletme oranı %52, BBHB≤10 olan işletme oranı %78'dir. İşletme sahibinin sahip olduğu arazi miktarının sınırlı olması da işletmenin hayvan varlığının artmasını engellemektedir. İşletmelerin küçük olması teknolojinin uygulanmasını imkânsız kılmaktadır. Bu yüzden mekanizasyona gidemeyen yetiştirici kendi yemini kendisi üretememekte, dışarıdan alınan karma yem ise girdi maliyetlerinin artmasına neden olmaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğunun küçük ölçekli olması sebebiyle, hayvanlar genelde uygunsuz ahırlarda barındırılmakta, kaliteli kaba ve kesif yem üretimi sınırlı kalmakta, işletmeler modern hayvancılık için gerekli alet ekipmanlar çoğu işletmede

bulunmamaktadır. Büyük işletmelerde bile silaj yapımı istenen seviyede değildir.

Günlük süt verimi istenen seviyede olmamakla beraber, işletme kapasitesine bağlı olarak artmaktadır. Bunun nedeni, büyük işletmelerde hayvancılığın daha bilinçli yapılması ve imkanların yeterli olmasıdır. Küçük işletmelerde kızgınlığın yeterince takip edilememesi sebebiyle suni tohumlamaya karşı güvensizlik oluşmuş ve uygulama yeterince yaygınlaşmamıştır. DSYB üye işletmelerin oranı %18 gibi düşük bir düzeyde kalmıştır. Bu oran istenen bir seviye değildir. Yetiştiricilerin %63 gibi büyük çoğunluğu hala birliğin varlığından haberdar değildir. Ancak birliğin fonksiyonları anlatıldığında yetiştiricilerin %69 gibi büyük çoğunluğu gelecekte üye olmayı düşündüğünü ifade etmiştir. DSYB üyeliğinin düşük olmasının bir sebebi de işletmelerin %52 gibi büyük çoğunluğunun 5 den az hayvana sahip olmasıdır. Zira birliğe üye olabilmek için en az 5 baş sağmal ineğe sahip olmak gerekmektedir.

İl genelinde gözlenen hayvancılığa ilişkin sorunları ülke genelinde paralel olarak; damızlık temini, yem fiyatlarının yüksek, süt fiyatlarının düşük olması, pazarlama, sağlık, suni tohumlamadaki başarının düşüklüğü, döl tutmama, kredi, yem bitkileri yetiştirme ve bilgi eksikliği şeklinde sıralamak mümkündür.

İşletme sahiplerinin büyük çoğunluğu aynı zamanda bitkisel üretim de yapmakta ve hayvancılığı kendi ihtiyaçlarını karşılamak için sürdürmektedir. Çoğu zaman bilinçsiz bir ithalat sonucu getirilen hayvanlar 50 aileye 2'şer baş inek veya 25 aileye 4'er baş inek şeklinde dağıtılmıştır. Ancak optimum olmayan işletme büyüklüğü sebebiyle temel yetiştiricilik bilgileri uygulanamamış, gerekli mekanizasyon sağlanamamış, çoğu zaman hayvanlar çevreye adapte olamayarak kısa sürede elden çıkarılmak zorunda kalmıştır. Başka bir deyişle bölge hayvancılığının sorunlarının temelinde işletme büyüklüğü vardır. Bu nedenle hayvancılığın geliştirilmesi için ilk önce birkaç başlık hobi şeklinde yapılan hayvancılıktan büyük ölçekli hayvancılık işletmelerine geçiş sağlanmalıdır.

Hayvan ithali yerine, yetiştiricilerin ihtiyaç duyduğu damızlıklar, mevcut Tarım işletmelerinden (Tigem) veya DSYB bünyesindeki özel damızlıkçı işletmelerden temin edilmelidir. DSYB üyeliği özendirerek teşvikler artırılarak devam ettirilmelidir.

Kaynaklar

- Akman, N., Özder, M., 1992. Tekirdağ İlinde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durumu ve Sorunları. Trakya Bölgesi 1. Hayvancılık Sempozyumu. Hasat Yayıncılık. Tekirdağ
- Anonim, 2007a. Kahramanmaraş Tarım İl Müdürlüğü. Tarımsal Yapı. <http://www.kahramanmarastarim.gov.tr/>
- Anonim, 2007b. Türkiye İstatistik Kurumu. Tarım İstatistikleri. <http://www.tuik.gov.tr>
- Arıkan, R., 2000. Araştırma Teknikleri ve Rapor Yazma. Gazi Kitabevi, 312s., Ankara
- Demirtaş, M., 2006. Manavgat İlçesi Süt Sığırcılık İşletmelerinin Genel Profili Üzerine Bir Araştırma. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi)
- İldız, F. 1999. Tokat İli Merkez İlçesinde İthal Sığır Yetiştiren Tarım İşletmelerinin Yapısı Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı.(Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış). Ankara.
- Köse, K., 2006. Uşak İli Damızlık Sığır Yetiştiriciler Birliğine Kayıtlı İşletmelerin Genel Yapısı. Tekirdağ Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Özen, N. Ve Oluğ, H.H. 1996. Burdur Süt Sığırcılığının Sorunları Ve Çözüm Önerileri. Trakya Bölgesi II. Hayvancılık Sempozyumu, Zir. Fak. Zootekni Bölümü Yayını, 9-10 Ocak-1997, Tekirdağ. 161-169.
- Sarı, S., 1998. Çumra Ve Altınekin İlçelerinde (Konya) Bazı Süt Sığır İşletmelerinin Yapısal Durumu Ve Sorunları. Selçuk Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Soyak, A., 2006. Tekirdağ İli Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri Ve Bu İşletmelerin Siyah Alaca Süt Sığır Popülasyonunun Çeşitli Morfolojik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma. Tekirdağ Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi).
- Şahin, O. 2000. Bolu İlinde Sığır Yetiştiriciliğinin Yapısı. (Doktora Tezi, Basılmamış) Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Zootekni Anabilim Dalı.. Ankara.
- Şahin, O., 1994. Ayaş İlçesine Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara.
- Tugay, A., Bakır, G., 2004b Giresun Yöresindeki Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Özellikleri. 4. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi, 1-4 Eylül 2004. Isparta.
- Tutkun, M., 1999. Diyarbakır İli Merkez İlçeye Bağlı Köylerdeki Süt Sığırcılığının Yapısı. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi Basılmamış). Ankara.
- Tümer, S. Ve A. Ağmaz, 1989. Ege Bölgesi Süt Ve Besi Sığırcılığı İşletmelerinin Çeşitli Verim Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma. Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Yayınları. Menemen/İzmir.
- Uçak, A. 1992. Samsun İlinde İthal İneklerle Çalışan İşletmelerin Durumu ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi, Basılmamış), Ankara
- Yener, S.M., Akkan, S., Kaya, A., 1996. Türkiyede Sığırcılığın Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri. Hayvancılık 96 Ulusal Kongresi, 1:3-5, İzmir.